

2.1 แนวคิดทฤษฎีของการเคลื่อนย้ายแรงงาน

Ravenstein¹ ได้ศึกษากระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เกิดขึ้น โดยใช้ปัจจัยผลักและปัจจัยดึง (push-pull hypothesis) มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยสมมติฐานที่ว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานจะเกิดจากปัจจัยผลักและปัจจัยดึง ซึ่งปัจจัยผลักหมายถึงปัจจัยกดดันที่ทำให้แรงงานต้องละทิ้งถิ่นที่อยู่เดิม ส่วนปัจจัยดึงคือปัจจัยที่ชักนำหรือดึงดูดแรงงานให้เข้าสู่พื้นที่เป้าหมาย จากข้อสรุปของการศึกษาพบว่าสาเหตุที่แรงงานเคลื่อนย้ายมาจากปัจจัยผลักในพื้นที่ต้นทางมากกว่าปัจจัยดึงในพื้นที่เป้าหมาย โดยที่กระบวนการเคลื่อนย้ายจะเป็นการโยกย้ายระยะทางสั้น ๆ ในช่วงแรกและจะถูกดึงเข้าสู่ตัวเมืองอย่างรวดเร็ว และปริมาณการเคลื่อนย้ายจะหมดไปเมื่อการขยายตัวของเมือง ได้แผ่กว้างออกไปครอบคลุมพื้นที่ชนบทนั้น บทวิพากษ์ของ การศึกษาการเคลื่อนย้ายแรงงานในแนวทางทฤษฎีปัจจัยผลักและปัจจัยดึงนี้ ก็คือ² ผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยผลัก ในขณะที่ต้นทางจนละเลยลักษณะเด่นของปัจจัยดึงในพื้นที่เป้าหมาย ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแรงงาน การพัฒนาทฤษฎีการเคลื่อนย้ายแรงงานในเวลาต่อมาได้ให้ความสำคัญของปัจจัยดึง ในพื้นที่เป้าหมายมากขึ้นและพัฒนาเป็นแนวคิดทฤษฎีแรงดึงดูด (gravity model)³ โดยที่แบบจำลองการเคลื่อนย้ายในแนวทฤษฎีนี้ได้กำหนดให้พื้นที่ต้นทางและพื้นที่เป้าหมายมีความสัมพันธ์กับปัจจัยบวก ลบ และกลาง ซึ่งปัจจัยบวกจะเป็นปัจจัยดึงดูดแรงงานให้เข้าสู่พื้นที่ ปัจจัยลบเป็นปัจจัยผลักแรงงานให้ออกจากพื้นที่และปัจจัยที่เป็นกลางคือปัจจัยที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบวกและปัจจัยลบ และมีระยะทางเป็นอุปสรรคขัดขวางการเคลื่อนย้าย โดยการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เกิดขึ้นมีสาเหตุจากการตัดสินใจในการ

¹ Todaro, M.P, (1976). Internal Migration in Developing Countries : A Review of Theory, Evidence and Methodology and Research Priorities, (Geneva : ILO).

² Lee, E.S, (1966). "A Theory of Migration", Demography. No. 1, P. 47-57

³ Lee, E.S. (1966). เล่มเดียวกัน

พิจารณาความแตกต่างที่เป็นบวกในพื้นที่เป้าหมายมีค่ามากกว่าพื้นที่ต้นทาง แม้ว่าทฤษฎีแรงดึงดูดได้ทำการปรับปรุงข้อบกพร่องของทฤษฎีปัจจัยผลึกและปัจจัยดึงดูดดีในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องที่สำคัญคือ⁴ มีการละเลยการพิจารณาในระดับชั้นของกลุ่มคนในสังคม ซึ่งแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้จะใช้ในการอธิบายพฤติกรรมเคลื่อนย้ายในสังคมตะวันตกหรือ ประเทศที่พัฒนาแล้วได้ดี เพราะเป็นสังคมที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมในระดับสูงและไม่มีการว่างงานในพื้นที่ปลายทาง แต่ในประเทศโลกที่สามหรือประเทศที่กำลังพัฒนาที่ภาคเกษตรกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมยังอยู่ในระดับต่ำมีการว่างงานสูง แบบจำลองที่อาศัยทฤษฎีเหล่านี้จะประสบความยากลำบากในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ความพยายามในการที่จะอธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศโลกที่สาม ซึ่งการเคลื่อนย้ายส่วนใหญ่จะมาจากภาคเกษตรกรรมในชนบทเข้าสู่ภาคการผลิตอื่น ๆ ได้มีการศึกษาโดยอาศัยปัญหาพื้นฐานของประเทศเหล่านั้นที่มีการว่างงานในอัตราสูง มาอธิบายพฤติกรรมเคลื่อนย้ายที่เกิดขึ้น แนวคิดทฤษฎีที่ได้รับความสนใจ และเป็นแนวทางในการศึกษาในเวลาต่อมาคือแนวคิดที่อาศัยทฤษฎีแรงงานส่วนเกิน (labor surplus) มาอธิบายพฤติกรรมและที่เกิดขึ้น Lewis⁵, Fei และ Ranis⁶ ได้สร้างแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดยกำหนดให้ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบทวิลักษณ์ (dualistic economy) ประกอบด้วยภาคเศรษฐกิจพอยังชีพในชนบทเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีแรงงานส่วนเกินและแรงงานมีผลิตภาพต่ำ และภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่ในตัวเมือง เป็นภาคเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่ไม่มีการว่างงานและแรงงานที่ผลิตภาพสูง แนวคิดนี้ได้อธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากการที่ภาคอุตสาหกรรมในตัวเมืองมีการขยายการลงทุนอย่างต่อเนื่องจากผลกำไรที่ได้รับที่มาจากผลผลิตรวมที่เพิ่มขึ้น และจากการลงทุนอย่างต่อเนื่องนี้เองจะทำให้เกิดความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้น ประกอบกับไม่มีการว่างงานของภาคอุตสาหกรรมในตัวเมืองและระดับค่าจ้างในภาคเศรษฐกิจสูง จะทำให้แรงงานส่วนเกินใน

⁴ Todaro, M.P. (1969). "A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries", American Economic Review 59(1), P. 137-148.

⁵ Lewis, W.A. (1954). Economic Development with Unlimited Supplies of Labour, The Manchester School of Economic and Social Studies, May, P. 139-191.

⁶ Fei, J.C.H., Ranis G. (1961). "A Theory of Economic Development", The American Economic Review, Sep. P. 533-565.

ชนบทเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในที่สุด ถึงแม้ว่าแบบจำลองนี้สามารถอธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศกำลังพัฒนาได้สอดคล้องกับความเป็นจริง แต่ยังมีข้อสังเกตที่น่าสนใจได้แก่⁷ การกำหนดให้ไม่มีการว่างงานของภาคอุตสาหกรรมในตัวเมือง อันเป็นการแสดงถึงอัตราการระดมทุนของภาคอุตสาหกรรมในตัวเมือง เป็นสัดส่วนเดียวกับอัตราการจ้างงาน ดังนั้น ผลผลิตรวมที่เพิ่มจะมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนแรงงาน ซึ่งจากข้อสังเกตนี้จะทำให้เกิดการถดถอยของการพัฒนาได้ ในกรณีที่อัตราการระดมทุนที่เกิดขึ้นมาจากการใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้น และไม่เป็นสัดส่วนเดียวกับอัตราการจ้างงาน รายได้ที่เกิดจากผลผลิตรวมที่เพิ่มขึ้นจะไม่กระจายไปสู่แรงงานในรูปค่าจ้างที่สูงขึ้นแต่จะตกเป็นของเจ้าของอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของแบบจำลองนี้ที่ได้รับการยอมรับและพัฒนาอย่างต่อเนื่องคือ การกำหนดให้ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบทวิลักษณ์ การปรับปรุงแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานในเวลาต่อมา นอกจากจะกำหนดให้ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบทวิลักษณ์แล้ว ยังยอมรับว่ามีการว่างงานของภาคอุตสาหกรรมในเมือง โดยใช้ทฤษฎีความแตกต่างของค่าจ้าง (wage differential)⁸ มาอธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภาคเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทฤษฎีนี้ได้อธิบายพฤติกรรมของแรงงานว่า แรงงานที่ทำการเคลื่อนย้ายจะตัดสินใจบนพื้นฐานความมีเหตุผลมีผลของตนเอง ที่มาจากการคำนวณผลได้ผลเสียของ โอกาสทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะได้รับจากการเคลื่อนย้าย ถึงแม้จะทราบว่าการว่างงานระดับสูงในภาคเศรษฐกิจเป้าหมายก็ตาม ดังนั้นสาเหตุที่แรงงานจะเคลื่อนย้ายตามทฤษฎีนี้มาจากการตัดสินใจของแรงงาน ที่ขึ้นอยู่กับความคาดหวังในผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับในภาคเศรษฐกิจเป้าหมาย ซึ่งแรงงานจะมีความเชื่อในความคาดหวังของรายได้ที่แตกต่างกันระหว่างภาคเศรษฐกิจเมืองและชนบท มากกว่าความแตกต่างของรายได้ที่เกิดขึ้นจริง

⁷ Todaro, M.P. (1969) อ้างแล้ว

⁸ Todaro, M.P. (1969) เล่มเดียวกัน

2.2 การศึกษาเคลื่อนย้ายแรงงานระดับจุลภาค

ในการศึกษาการเคลื่อนย้ายแรงงานในระดับจุลภาค แบบจำลองในแนวทฤษฎีความแตกต่างของค่าจ้างมักจะถูกล่าอ้างเสมอ ที่เป็นเช่นนี้เพราะแบบจำลองของทฤษฎีนี้กำหนดให้แรงงานทั้งภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่ และภาคเศรษฐกิจพอยังชีพต่างก็ได้รับค่าจ้างตามผลผลิตส่วนเพิ่มของแรงงาน แต่ระดับค่าจ้างในภาคเศรษฐกิจทั้งสองจะไม่เท่ากัน โดยค่าจ้างในภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่จะสูงกว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างชนบทกับเมืองเป็นการตอบสนองของแรงงานต่อความคาดหวังของรายได้จากการทำงานมากกว่ารายได้ที่แท้จริง อย่างไรก็ตามในประเทศกำลังพัฒนาจะมีปัญหาการว่างงานในตัวเมืองที่เป็นปัญหาเรื้อรังมานาน แรงงานส่วนใหญ่จะไม่สามารถกำหนดความคาดหวังจากค่าจ้างที่สูงในลักษณะถาวรได้ เพราะเมื่อแรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ตลาดแรงงานในเมือง เขาอาจจะกลายเป็นผู้ว่างงานในตัวเมืองได้ ดังนั้นการได้งานทำในภาคเศรษฐกิจใหม่นี้ก็เปรียบเสมือนการถูกล็อตเตอรี่ และแรงงานที่ตัดสินใจเคลื่อนย้ายมักจะเชื่อว่าตนเองจะเป็นผู้โชคดีเสมอ Field⁹, Stell และ Takagi¹⁰ ได้ปรับปรุงแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ใช้ความแตกต่างของค่าจ้างเพื่อให้สามารถอธิบายปัญหาการว่างงานในเขตเมือง จากเดิมที่สมมติให้ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบทวิลักษณ์ประกอบด้วยภาคเศรษฐกิจเพียงสองภาค แรงงานที่ทำการเคลื่อนย้ายจะเลือกได้เพียงอย่างเดียวระหว่างการได้ทำงานในภาคเศรษฐกิจใหม่หรือเป็นบุคคลที่ว่างงานในเมือง แบบจำลองที่ปรับปรุงใหม่นี้ได้เพิ่มภาคเศรษฐกิจที่อยู่ระหว่างกลาง (intermediate sector) ลงไปในแบบจำลอง ซึ่งภาคเศรษฐกิจนี้ประกอบด้วย อุตสาหกรรมขนาดย่อมมีการใช้เทคโนโลยีในระดับต่ำหรือเป็นภาคเศรษฐกิจพอยังชีพที่ไม่ประกอบกิจกรรมการเกษตร โดยเรียกภาคเศรษฐกิจระหว่างกลางนี้ว่าภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ (informal sector) ผลจากการเพิ่มภาคเศรษฐกิจนี้เข้าไปในแบบจำลองทำให้อธิบายได้ดีขึ้น คือ ถ้าแรงงานจากภาคพอยังชีพเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองเขาจะมีทางเลือกมากขึ้น ถ้าโชคดีจะได้เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมหรือภาคเศรษฐกิจทางการ แต่ถ้าไม่สามารถเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการได้ทันที แรงงานก็จะเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ

⁹ Field, Gary. (1975). "Rural - Urban Migration, Urban Unemployment and Underemployment and Job-Search Activity in LDCs". Journal of Development Economics 2 (2), P 167-187.

¹⁰ Stell, W.F. and Takagi, Y.(1976). Intermediate Sector, Unemployment, The Employment Output Conflict. Nashville, Tenn. Vanderbilt University, Department of Economics, Mimeographed.

และจะพยายามเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจทางการในอนาคตหรือพึงพอใจที่จะอยู่ในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการต่อไป

2.3 การศึกษาการเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศไทย

การสร้างแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศไทยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาการเคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างจังหวัด เข้าสู่กรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบจำลองกำหนดการเคลื่อนย้ายแบบมหภาคซึ่งอาศัยข้อมูลการสำมะโนประชากรเป็นหลัก ฟังก์ชันการเคลื่อนย้ายจะสร้างแบบสมการเดียว การวิเคราะห์จะใช้เทคนิคการถดถอยเชิงเส้นตรงและการถดถอยเชิงพหุ (linear and multiple regression) ในการประมาณค่าตัวแปร จากการศึกษาพบว่าแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานของไทยมักได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีปัจจัยผลึกและปัจจัยดึงดูด อาทิจานศึกษาของ ประชา อินทร์แก้ว¹¹, Thavornjit¹² และแนวทฤษฎีแรงดึงดูดจะปรากฏในงานศึกษาของ ส่ววิตรี กาญจนกฤษ¹³ (สัญลักษณ์และความหมายของการใช้ตัวแปรในแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานในตารางที่ 2.1)

การศึกษาของประชา อินทร์แก้วเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประชากรที่ย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครกับระยะทางจากภูมิลำเนาเดิม ผลของการศึกษาสรุปได้ว่าการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับระยะทาง ระยะทางใกล้การย้ายถิ่นจะสูง ในทางตรงกันข้ามการย้ายถิ่นจะต่ำลงเมื่อระยะทางยาวไกลออกไป

¹¹ ประชา อินทร์แก้ว. (2518). การศึกษาแบบปริมาณวิเคราะห์ของประชากรเข้าสู่กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท แผนกการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

¹² Thavornjit, Rachanivan. (1973) Patterns and Consequences of Regional Migration in Thailand, M.A.Thesis, Faculty of Economics, Thammasat University.

¹³ ส่ววิตรี กาญจนกฤษ. (2519). "การวิเคราะห์การอพยพของประชากรเข้าเขตนครหลวง โดยอาศัย Gravity Model". สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 14 (ม.ค.-มี.ค.) หน้า 55-67.

ส่วนการศึกษาของ Thavornjit เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นกับ ปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน อาทิ ความแตกต่างของรายได้ที่เกิดจากการทำงาน ผลกระทบของ ความเป็นเมือง ความกดดันของพื้นที่ทำกิน ความแตกต่างของภูมิภาค โดยใช้ข้อมูลจาก ทะเบียนราษฎร กรมการปกครองร่วมกับข้อมูลการสำมะโนประชากรปี 2506 และ 2511 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผลการศึกษาสรุปได้ว่าปัจจัยดึงดูด คือ ความแตกต่างของรายได้ ที่เกิดจากการทำงานและผลกระทบของความเป็นเมือง มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครมากกว่าปัจจัยผลักดัน

ในด้านการศึกษา โดยใช้ทฤษฎีแรงดึงดูดของ ส่วาตรี กาญจนกฤษณ์ นั้น เป็นการศึกษาการเคลื่อนย้ายประชากรเข้าสู่เขตนครหลวง ในช่วงปี 2503 - 2508 โดยใช้ข้อมูล จากสถิติการสำมะโนประชากรและการเคหะปี 2503 และ 2513 ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปร ที่อธิบายจำลองได้ดี คือ ระยะทาง จำนวนประชากรและอัตราการว่างงานในจังหวัดต้นทาง

การศึกษาที่ใช้แนวคิด Neo-Classics นั้นมีเพียง Charsoombuti¹⁴ เท่านั้นที่ ศึกษากระบวนการย้ายถิ่นภายในประเทศ โดยมุ่งเน้นการกระจายแรงงานระหว่างภาคเกษตรกรรมกับภาคนอกเกษตรกรรม ซึ่งใช้ข้อมูลการสำรวจแรงงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และการสำรวจตลาดแรงงานและจัดการกำลังแรงงาน ผลของการศึกษาพบว่า การลงทุนในภาค อุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นจะดึงดูดแรงงานในภาคเกษตรกรรมให้เคลื่อนย้ายเข้าไปสู่อุตสาหกรรม มากขึ้นด้วย และการศึกษาที่เพิ่มขึ้นของแรงงานจะทำให้เกิดโอกาสต่าง ๆ ในงานนอกภาค เกษตรกรรมสูงขึ้น อันหมายถึงโอกาสที่จะได้งานทำในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแรงงาน ที่เคลื่อนย้ายจากชนบทเกือบทั้งหมดมีอายุระหว่าง 10 ถึง 22 ปี

¹⁴ Charsoombuti, Pradit. (1978). The Redistribution of The Labor force between the Agricultural and Non-Agricultural Factors in Thailand. Ph.D. Dissertation, University of Illinois at Urbana-Champaign.

จากการศึกษาแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานของไทยพบว่ายังมีระเบียบการศึกษาที่ไม่รัดกุม¹⁵ ประการแรก ขาดกรอบทางทฤษฎีที่สอดคล้องกับพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคมไทย ประการที่สอง ขาดความตระหนักถึงข้อจำกัดต่างๆ ในสังคมไทย ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษานั้น ปัจจัยทางเศรษฐกิจจะมีความสำคัญมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความแตกต่างของรายได้ ความกดดันของประชากรในพื้นที่ หรือการว่างงานในพื้นที่ต้นทางและพื้นที่เป้าหมาย แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีงานศึกษาของนักวิชาการท่านใดนำเอาทฤษฎีแรงงานส่วนเกินในระบบเศรษฐกิจวิเคราะห์การเคลื่อนย้ายแรงงาน หรือนำเอาทฤษฎีความแตกต่างของค่าจ้างมาศึกษาอย่างจริงจัง ทั้ง ๆ ที่มีความเหมาะสมที่จะอธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยได้เป็นอย่างดีดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.2

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

¹⁵ สมบูรณ์ ศิริประชัย. (1989) ตัวกำหนดการย้ายถิ่นจากต่างจังหวัดเข้าสู่กรุงเทพมหานคร: การสำรวจสถานะความรู้, Thailand Development Research Institute Foundation.

ตาราง 2.1 ลักษณะการใช้ตัวแปรในแบบจำลองการเคลื่อนย้ายแรงงานของนักวิชาการไทย

ชื่อตัวแปร	ความหมายและลักษณะการใช้ของนักวิชาการไทย
<p><u>ปัจจัยทางเศรษฐกิจ</u></p> <p>1. รายได้จากการทำงานถัวเฉลี่ยรายเดือน</p> <p>2. การว่างงาน</p> <p>3. ความเพียงพอของพื้นที่ทำกิน</p>	<p>เป็นการสะท้อนแนวความคิดเรื่อง ความแตกต่างของการทำงานหารายได้ ตามแนวทางของ Todaro</p> <p>1.Thavornjit (1973) ได้ใช้ตัวแปรนี้เป็นปัจจัยดึงดูดการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดยจำแนกเป็น</p> <ul style="list-style-type: none"> -อัตราส่วนรายได้จากการทำงานระดับจังหวัด เทียบกับรายได้จากการทำงานทั่วประเทศ โดยไม่รวมกรุงเทพ-ธนบุรีและรวมกรุงเทพ-ธนบุรี -อัตราส่วนรายได้จากการทำงานระดับจังหวัด เทียบกับรายได้จากการทำงานระดับภูมิภาค ไม่รวมกรุงเทพ-ธนบุรีและรวมกรุงเทพ-ธนบุรี <p>2.สาวิตรี กาญจนกฤษ (2519) ได้ใช้ตัวแปรระดับของรายได้เฉลี่ยประจำเดือนสำหรับทุกอาชีพของประชากรในจังหวัดดั้งเดิม เป็นปัจจัยหลักในแบบจำลอง</p> <p>1.สาวิตรี กาญจนกฤษ (2519) ได้ใช้ตัวแปรอัตราการว่างงานในจังหวัดเดิม ในการอธิบาย โดยอ้างว่าตัวแปรนี้มาจากทฤษฎี Neo-Classics</p> <p>1.Thavornjit (1973) ได้ใช้ตัวแปรนี้เป็นปัจจัยหลัก อันถือเป็นความกดดันของที่ดินต่อการย้ายถิ่น ซึ่งจะใช้จำนวนประชากรต่อหน่วยของพื้นที่เพาะปลูกเป็นตัวแปรอิสระในแบบจำลอง</p>

ชื่อตัวแปร	ความหมายและลักษณะการใช้ของนักวิชาการไทย
<p>4. การสะสมทุน</p> <p><u>ปัจจัยนอกเหนือจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ</u></p> <p>5. ประชากร</p>	<p>1. Charsoombuti (1978) ใช้ตัวแปรนี้เป็นตัวแปรอิสระในแบบจำลอง โดยใช้ทฤษฎี Neo-Classics ในเรื่องการลงทุน บวกด้วยแบบจำลองแบบทวิลักษณะของ Lewis, Fei และ Ranis สามารถแยกได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - อัตราส่วนการสะสมทุนในภาคนอกเกษตรกรรม เทียบกับภาคเกษตรกรรมของปีที่ผ่านมาและสองปีที่ผ่านมา (ในช่วงปี 2503-2517) - สินค้าออกประเภทอาหาร อันเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์ประชาชาติภายในประเทศของปีที่ผ่านมา (ในช่วงปี 2503-2517) <p>เป็นตัวแปรอิสระที่พบในแบบจำลองทุกชิ้น แต่มีลักษณะการกำหนดแตกต่างกันไป ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้</p> <p><u>ผลกระทบของความเป็นเมือง</u></p> <p>1. Thavornjit (1973) ได้ใช้ตัวแปรอัตราส่วนประชากรในเขตเทศบาลเทียบกับประชากรในจังหวัดทั้งหมดของปี 2511 เทียบกับประชากรในปี 2503 ในการศึกษา</p> <p>2. ส่วิตรี กาญจนกฤษ (2519) ได้ใช้ตัวแปรจำนวนประชากรที่อยู่ในเขตเมืองของจังหวัดดั้งเดิม ในการศึกษา</p> <p><u>ขนาดของความกดดันของประชากร</u></p> <p>1. ส่วิตรี กาญจนกฤษ (2519) ใช้จำนวนประชากรที่อยู่ในจังหวัดดั้งเดิมเป็นตัวแปรอิสระในการศึกษา อันถือเป็นปัจจัยผลักดันตามแนวคิดของ Ravenstein</p>

ชื่อตัวแปร	ความหมายและลักษณะการใช้ของนักวิชาการไทย
6. การศึกษา	<p>ตัวแปรการศึกษาในแบบจำลองที่พบปรากฏว่าผลทางการศึกษาในพื้นที่ดั้งเดิมจะมีผลต่อการย้ายออก การเลือกระดับการศึกษาในงานแต่ละชั้นมีความแตกต่างกัน</p> <p><u>จำนวนร้อยละของประชากรที่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป</u></p> <p>1. Charsoombuti (1978) ใช้ตัวแปรอัตราส่วนของนักเรียนที่จบการศึกษามากกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 เทียบกับประชากรทั้งหมด</p> <p><u>จำนวนร้อยละของประชากรที่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 ขึ้นไป</u></p> <p>1. Thavornjit (1973) ใช้ตัวแปร สัดส่วนของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 หรือสูงกว่า เทียบกับประชากรในจังหวัดทั้งหมด</p> <p><u>จำนวนร้อยละของประชากรที่ได้รับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ขึ้นไป</u></p> <p>1. สาวิตรี กาญจนกฤษ (2519) ได้ใช้ตัวแปรจำนวนร้อยละของประชากรที่ได้รับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่งของจังหวัดดั้งเดิม</p>
7. ระยะทาง	<p>การใช้ตัวแปรระยะทางมีทฤษฎีหนุนหลังจากทฤษฎีของ Ravenstein (1885, 1889) และ Lee (1966) ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคโดยทางการเคลื่อนย้าย</p> <p>1. ประชา อินทร์แก้ว (2518) ได้ใช้ตัวแปรระยะทางจากพื้นที่เริ่มต้นถึงกรุงเทพมหานคร</p> <p>2. Thavornjit (1973) ได้ใช้ตัวแปรดัชนีการเข้าถึงแทนระยะทาง โดยใช้จำนวนรถยนต์ที่จดทะเบียนต่อจำนวนประชากร เหตุผลเพราะการใช้</p>

ชื่อตัวแปร	ความหมายและลักษณะการใช้ของนักวิชาการไทย
<p>8. ตัวแปรชี้วัดขบวนการเคลื่อนย้ายแรงงาน</p> <p>9. อายุของแรงงาน</p>	<p>ระยะทางมีปัญหาด้านต้นทุน การเดินทางที่แท้จริง ดังนั้นจึงสมควรสะท้อน ในรูปของดัชนีการเข้าถึง แทน</p> <p>3. ส่วิตรี กาญจนกฤษ (2519) ได้ใช้ตัวแปร ระยะทางระหว่างจังหวัดตั้งเดิมกับกรุงเทพ โดยระยะทางนี้เป็นตัวประมาณความยากลำบาก ซึ่งเป็นอุปสรรคของการเคลื่อนย้ายที่เรียกว่า ระยะทางทางสังคม อันหมายถึง ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ อาทิ ภาษาที่เพี้ยนเกินไป ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน</p> <p>ตัวแปรนี้มีการใช้ในแบบจำลองของ ส่วิตรี กาญจนกฤษ (2519) แต่เพียงผู้เดียว โดยได้ใช้จำนวนครอบครัวในจังหวัดตั้งเดิมเปรียบเทียบกับกรุงเทพและ จำนวนโรงเรียนในจังหวัดตั้งเดิมเปรียบเทียบกับกรุงเทพเป็นตัวแปรชี้วัดขบวนการเคลื่อนย้ายแรงงาน</p> <p>Charsombuti (1978) ได้ใช้ตัวแปรนี้ในการพิสูจน์ว่าการเคลื่อนย้ายเป็นลักษณะของการคัดเลือก โดยแรงงานที่ทำการเคลื่อนย้ายมักจะอยู่ในวัยหนุ่มสาว ตัวแปรที่ใช้ในแบบจำลองคืออัตราส่วนของประชากรที่มีอายุ 14-30 ปี เทียบกับประชากรทั้งหมดที่มีอายุ 14-59 ปี</p>

ที่มา : ตัดแปลงจาก สมบูรณ์ ศิริประชัย (2532) ตัวกำหนดการย้ายถิ่นจากต่างจังหวัดเข้าสู่กรุงเทพมหานคร: การสำรวจสถานะความรู้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย